

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, BANYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI K. LAJOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ívnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számítottak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiacz-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pezutárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Tanulságok.

A legkisebb gyűlés is kicsinyített képe egy nagy gyűlésnek. Ugyanazon jellemző vonások, dícséretes vagy hibáztatandó tulajdonságok fordulnak elő a szűkebb háskörű tanácskozásokban, a melyekkel egy egész országra kiható tanácskozás színterén találkozunk. A tárgyiasság egyenes irányától eltérítő mellékérdeknek éppen úgy szerepelhetnek egy kis gyűlésen mint egy nagyon.

A tények és gondolatok logikai rendje sehol sem adja fel a szemmel tartáshoz való jogát. A heveség mindentűt megzavarja a nyugodt megfontoláshoz való higgadságot; a személyes indulatok fellege mindig homályba borítja a tárgyi igazság tisztá egét. Pedig hogy ilyenek előforduljanak, nem szükséges a rossz akaratnak még csak árnyéka sem; a kifejezésbeli erély s a hangnak nagyobb nyomatéka veheti eredetét egyszerűen azon erőből és melegségből, mely a tanácskozó meggyőződését s egyszerűségét áthatja. Egészben véve mindig jobb az olyan gyűlés, melynek a buzgóság szelid melege egy kis élénkséget ad, mint sem az olyan, melyet a közönység hidege megdermeszt, vagy a központi fegyelem szigorja megzsibbaszt. A hol a gyűlés tagjai úgy gondolkoznak, hogy nekik mindegy; abban a tudatban élnek, hogy gondosan összegyűjtött érveik figyelembe vételre nem számíthatnak, mert a kérdés náluk nélkül előre el van határozva; a hol a tagokat az az aggodalom feszélyezi, hogy jó szándékból elmondott nézeteik jobbra vagy balra sérthetik valakinek érzékenységét: az olyan gyűlésben a szabad tanácskozás lehetősége ki van zárva, de a kérdéseknek az ügy jól felfogott érdekében való tisztázása sem lehetséges. Mindig árt az ügynek az olyan központi hatalom, mely a vélemények mérlegelésénél a meggyőző okok nehezéke mellé a maga tekintélye, esetleg hatalmi súlyát a mérleg serpenyőjébe veti. A tekintély és hatalom még gyöngéden téve is a megokolás mellé, annyira felbontja az érvek természetes súlyárnyát, hogy ennek helyre hozására legtöbbszörre a szenvedélyek rohamos kitörése szokott segítségül futni. A szenvedély pedig mindig rossz tanácsadó, még akkor is, ha a tanácskozás rendjének jelzett felbontására ő lenne a kezdeményező.

Vajjon miért hozzuk mi fel ezeket a régóta ismert igazságokat? Egyszerűen azért, mert jól esik lelkünknek, hogy a kolozsmegyei tanítótestület ez évi közgyűlése is menten a jelzett fogyatkozásokról, birtokában egy művelt gyűléstől joggal várható jó tulajdonoknak, egész mene-

tében örvendetes képet tárt minden elfogulatlan szemlélő elé.

Hogy csak a közönységről szóljunk. Ez a penész a mi gyűlésünket nem díszteleníti. A vidéki tagok élénken érdeklődnek a tanítótestület minden ügyei iránt s nem engednek el a központi választmányuk semmit, a mire nézve felvilágosítást kérni magukat jogosultaknak érzik. A kölcsönös ellenőrzési ösztön e jelen évi gyűlésen még abban is kifejezést nyert, hogy a mi eddig nem igen történt, a nyilvános tanításról tett jelentés kiegészítésére hozzá teendőnek tartották a tanításon jelen volt tagok azt, a mi nézetük szerint a jelentés szabatoságához hozzá tartozott.

Azonban a megbántásnak, utólagos dúzzogásnak sehol semmi nyoma. Így jó ez. Hadd legyen a mi tanítótestületi életünk az oktatás és szorosabb értelemben vett nevelés ügyének fejlesztése mellett iskolája a valódi alkotmányos szellemnek, az igazi jog- és kötelesség érzetnek is.

Jog és kötelesség kölcsönösen feltételezik egymást. A ki jogot véd, kötelesség érzetét ébreszt, s a ki kötelességet teljesít jogot gyakorol. Mikor egy társadalmi szervezet központját kötelességére figyelmeztetik, akkor egyszerűen arra bátorítják, hogy éljen a mulasztókkal szemben azon jogával, melyet a fenálló rend neki az egész intézmény érdekében biztosít.

A mit eddig mondtunk, abban foglalnók össze mint egyik tanulságot legközelebbi közgyűlésünkről, hogy a mi tanácskozásainkban életrevaló egészséges szellem uralkodik.

A másik tanulságot a titkári jelentés állítja élénk. Csak belé kell pillantanunk e jelentésbe, hogy megnyugtató tudomást szerezzünk a kolozsmegyei tanítótestület múlt tantestületi évi elismerésre méltó élénk munkásságáról. Hiszen a lefolyt évben a választmányi, nevelésügyi, könyvbírói bizottsági és központi köri gyűléseket összeszámítva csupán a központi kör tagjai nem kevesebb mint 33 gyűlést tartottak, melyeknek tárgyait mind tanügyi kérdések képezték s céljok az volt, hogy a hazai nevelés-oktatás a fejlődés útján előbb haladjon. E gyűléseink tartalmi színvonalát eléggé jellemzi az, ha megemlítjük, hogy az értekezők sorában ott látjuk a dr. Felméri Lajos egyetemi tanár nevét. A tanácskozások viszonyát a gyakorlati irányhoz jelzi egyebek közt az-az értekezés, melyben Bin der Laura felsőbb leányiskolai tanárnő nemcsak kimutatja, hogy milyen szükségesek és hasznosak a hazai földrajztanításhoz a szemléltető képek,

hanem egyszersmind meg is nevezi azon vidékeket, helyeket, melyek szépségük vagy egyéb jellemző tulajdonai-kért képekben lennének feltüntetendők s iskolai használatra bocsátandók. Vajha a magas kormány a nevelésügyi bizottság ez ügyben tett felterjesztését megérdemelt figyelemre méltatná. És itt egy megjegyzéshez érünk, melyet nem hallgathatunk el. Örömmel látjuk a titkári jelentésből, hogy a kolozsmegyei tanítótestületben a nők nemes versenyre kelnek a férfi tanítókkal a nevelői és tanítói hivatás körébe tartozó munka teljesítésében. Ez öröndetes tény két irányban szolgál tanulság forrásul. Látjuk belőle, hogy a tanítónőképezdek sikerrel oldják meg feladatukat; de látjuk azt is, hogy a nők nem unatkozva, hanem hivatásszerűen foglalkoznak a nevelés-oktatással, melyhez olyan sok szép tehetséget kaptak a természettől.

A titkári jelentés a központi kör működésének rajzáról áttér a vidéki körökre. Egészen véve itt is öröndetes jelenségekkel találkozunk. Kiemeljük különösbbe a bánffy-hunyadi és gyalui köröket, melyek közül amatt Koleszár Lajos b.-hunyadi polg. isk. igazgató tanár, ez utóbbit Bocz István gyalui elemi isk. igazgató tanító vezetik mint elnökök elismerésre méltó buzgósággal.

Ha az almásmenti s mezőségi körök hátrább maradtak a versenyben, ennek oka nagy részben abban keresendő, hogy a mentegethető, de e tételnél soha eléggé nem igazolható állami takarékoság elvonta a tanítóktól azt a csekély, de nekik mégis sok utiköltséget, melyet régebben élveztek. Hej pedig nagy igazságtalanság s még nem bocsátható nagy tévedés van abban, hogy a népoktatás évek óta mindenütt háttérbe szorul s alamizsna képen kapogattja, a mihez a magyar nemzet és állam jövője nevében teljes joggal igényt tarthat.

De hagyjuk el e szomorú képet, forduljunk vissza a titkári jelentés megnyugtató rajzához s vonjuk le belőle a második tanulságot, azt, hogy a kolozsmegyei tanítótestületben a nem kedvező viszonyok között is talán apadhatott, de meg nem szűnt a tanítót díszítő munkaszereket.

A harmadik tanulságot a gyűlés tartalmából méríthetjük. A program nem volt hosszú, de nagyon tanulságos volt. Dr. Szász Béla egyetemi tanár magas szempontból fejtegette az iskola fontos feladatát s a tanító sokoldalú felelősséggel, de siker esetén eléggé meg nem becsülhető értékkel bíró kötelességeit. Az eszmékben gazdag értekezést közölni fogjuk. Most mint tanulságot csak azt vonjuk le belőle, hogy nem haszontalan munkát végeznek azok az egyetemi tanárok, a kik ismereteik tárházából juttatnak a népoktatásnak is valamit. Vajha a magasabb foku intézetek tanárai mennél gyakrabban érintkezzenek a néptanítókkal. Az ilyen érintkezés nemcsak oktatja, hanem emeli és lelkesíti a néptanítót. De használ ez a magasabb foku oktatásnak is. Részünkről mindig többre becsüljük az olyan építőmestert, a ki ha a szükség úgy hozza magával, a vakoló kalánat is tudja kezelni. Minden oktatásnak alapja az elemi oktatás; azért csak magasabb hivatása teljes betöltésében jár el az a magasabb foku intézeti tanár, a ki nem utasítja el magától az alkalmat, hogy az elemi oktatás belterjességének fokozására megtegye, a mit tőle a hazai általános nevelés-oktatás érdeke méltó joggal megkíván.

Egyik kimagasló pontja volt gyűlésünknek az Olygái János helybeli siketnéma-intézeti tanár tartalmas értekezése és tanulságos nyilvános tanítása is.

Ebből szemmel látható példában láthattuk, hogy mit tehet a helyesen vezetett szemléltetés a tanításban. Olygai tanárnak szakképzettsége, a gyermekekkel szem-

ben tanusított nyájas, bizalom ébresztő s e mellett mégis határozott fellépése, előadásbeli ügyessége, szabatos kérdései, példányszerű türelme; a tanításban nyomról nyomra haladó biztos lépései kétségkívül mély benyomást tettek minden kartársunkra. Ilyen rendszer mellett a seल्पítésre s hadarásra hajlandó gyermeket is a legtöbb esetben meg lehetne gyógyítani beszédszervi hibájából.

De végét szakasztjuk már is igen hosszúra nyult megjegyzéseinknek. Tudják s érzik kartársaink úgy is, hogy mit láttak, mit tanultak a lefolyt gyűlésen. Azon kívánsággal zárjuk be észrevételeinket, hogy a Gondviselés adjon a kolozsmegyei tanítótestület tagjainak a megkezdett tanítótestületi új évben is erőt, hogy buzgósággal s lelkesedéssel munkálhassanak a rájuk bízott szép feladat megoldásán.

Fazakas József.

Az olvasmány-tárgyalásról.

(Vége.)

Megint tovább olvasunk elő egy részt, mindig annyit, hogy az értelem egy nagyobb gondolatcsoporthal befejezett legyen. Ezt elmondván emlékezet után, az eljárást, t. i. az elolvasatást és elmondást folytatjuk addig, a míg az illető tanítási órára kijelölt anyag végére jutottunk. Erre (kezdetben ekkor is előolvasatás után) elolvasatjuk az egészet, mire a tanulóknak összefüggő s lehetőleg szabatos előadásban kell elmondaniok az olvasottakat. A helytelen szófűzéseket, a kiejtés szabatosága ellen elkövetett hibákat nagy gonddal javítani soha sem mulasztjuk el. Úgy az olvasásnál, mint a tartalom elmondásakor egy-egy tanulót csak kevés ideig foglalkoztassunk, hogy így lehetőleg az osztály nagyobb része gyakorolhassa magát mind a helyesen hangsúlyozott és tiszta kiejtésű olvasásban, mind pedig az olvasottak emlékezet után való elbeszélésében. Közben-közben felszólítunk egyeseket, úgy azonban, hogy ha megtudtak felelni, az illető, a ki olvasott vagy felelt, azt tovább fogja folytatni. Ez eljárás által rákésztetjük az összes tanulókat, hogy figyeljenek s a tárgy felől mindnyájan gondolkodjanak, szóval az egész osztályt foglalkoztatjuk.

Most a tárgyi magyarázat következik. Ez abból álljon, hogy szóértelmezéseket teszünk, s a szokatlanabb szavaknak felvilágosító értelmét adjuk részint magyarázás, de különösen a szokottabb használatú synonymák felsorolása által, az inkább irodalmi használatu kifejezéseket, a példabeszédes szófűzést vagy a közmondásos kitételeket pedig megmagyarázzuk. Ha p. o. e szó van a szövegben: gyílok, megmondjuk, hogy ennek az a jelentése, a mi e szóé a tör. S mivel lehet tanuló, ki még így sem érti meg, tehát felrajzoljuk a tör alakját a táblára s a szóértelmezéshez fordulunk mondván, hogy gyílok vagy tör oly eszköz, melyet szúráásra, ledőfésre használnak. Felsorolok néhány szót és kifejezést.

I. Szóértelmezések és synonymák: szabadítéklevél, szabadságlevél, oklevél, diploma, többnyire pergamentre írt okmány, melyet királyaink legtöbbször oly esetben bocsájtottak ki, ha valakit szabadsággal, kiváltsággal vagy birtokkal ruháztak fel. Az ily oklevelet a fejedelmen kívül rendszeren a káptalanok tagjai közül is aláírták. Sejdít—gyaní, pedzi, találgatja a dolgot. Salak, azon burok, mely körül veszi az ásványokat, különösen a fémeket és érczeket. A salaktól olvasztás által szabadítják meg a nemesebb ásványokat, melyek ez esetben tűnnek elő igazi fényökben. E kifejezés tehát: a nemzet csak a szenvedések izzó

tűzében fog salakjaiból kitisztulhatni, megjavulhatni annyit tesz, hogy mint az érc csak az izzó tűzben való létel után válik meg a salaktól, úgy nemzetünk is csak a megpróbáltatások elszívásával fog egy szebb jövő elé nézhetni. Izmaelita, mohamed vallású s bolgár nemzetiségű kereskedő, vállalkozó. Nadály, pióca, a melyet a vér kiszívására használunk, oda tapad a beteg testrészhöz és csak akkor esik le, ha már teljesen megszívta magát vérrrel. E kifejezés tehát a bérlők nadályokként szopták a szegényebek vérét annyit jelent, hogy a bérlők véginségig zaklatták, fosztogatták a szegény népet. Sors, állapot. Irha, bőr. Hegyszoros, a hegyerincz igen keskeny mélyedése. Óseink, eleink. Küldött, hírvívó, követ. Orosz kapu, vereczkei szoros az Erdős Kárpátokban, Marmaros legéjszaknyugatibb és Reregéjszakeleti része közt. Így neveztetik, mert 1849-ben az oroszok erre törtek be honunkba. Bevágott út, a tatár veszély közeledésének hírére a magyarok a hegyi utakat eltorlaszolták. Diadalmas ellenállás, melyet siker, szerencse, győzelem követ. Rés, keskeny nyílás a várfalon; itt: keskeny út. Nyíl, régi lövő eszköz. A miről kilőtték, az volt az íj. Ez ív alakban hajtott és húrral vagy sodronnyal átkötött eszköz volt. A tokot, melyben a nyilakat tartották, puzdrá-nak, tegez-nek hívták. Elő-sereg, előhad. (Itt röviden fölemlíthetők az utóhad, jobbszárny, balszárny, a sereg zöme, stb. kifejezések.) Az „elő-sereg” szónál megjegyezzük, hogy itt a melléknév a helyet magyarázza, melyben a jelzett szó más fogalmakkal szemben áll. (E szabályt tanulják a növendékek és így fölelevenítése czélszerű rövid ismétlésül szolgál.)

A példabeszédes szófüzés és a közmondásos kitételek köréből is álljon itt néhány példa: „Szakállán fogva huzz a ki a vajdát rejtekéből”, e kifejezés a Tomor-Váradai olvasókönyvben a II. rész „Szécsi Dezső” című olvasmányában találóan jelzi a havasalföldi vajda hegyvölgyes országát, de más részről lealázó fenyegetést jelent. „Hej ma-holnap a magyar szó, ritka, mint a fehér holló.” A holló tollára fekete, fehér holló nincs. Mivel Pesten, Budán jórészt idegen ajkú nép lakik, magyar szót csak úgy ritkán hallhatni, félő, hogy ha ez tovább is így megy, kihal a magyar szó, oly ritkaság lesz, mint a fehér holló. Az „Árokháti Lőrincz” című versben: Ali pasát a dicsőség szomja bántja, szeretne dicsőségre szert tenni, hős tettek véghezvitele által. Ugyan itt: vérszemet kap, felette erős vágy szállta meg a lelkét és elbizakodott, vagy: Tornyo t, bástyát romban látni szinte égek, nagyon vágyom látni, alig várhatom, hogy a vár lerombolva s elfoglalva legyen, vagy: Szecsénynek dől, mint dagály dől a szigetnek, miként a dagálykor a tenger vize egyik oldalon megnagyobbodik s ellepi a partot vagy szigetet, úgy újabb és újabb csapat erősítésekkel lepte el Ali a várfalakat; nagy: Melegök lesz, a kik ott ma benn rekedtek, nagy bajba esnek a várbeliek.

Felsorolhatnék még a tárgyi magyarázathoz tartozó számtalan szóértelmezési és más fajta példát. Az említetteteket is azonban elégnek találok annak megértésére, mily jellegűek legyenek e magyarázatok és mennyire becses adatok ezek a tanulók szokásainak gyarapítására, tárgyi ismeretkörük szélesítésére. És mert mindezeket begyakorlás alapján el is mondatjuk velök, mely esetben folytonosan helyesbítjük kifejezéseiket, természetes, hogy az ily és másféle tárgyi magyarázatok által tanítványainkat a képzetek szóalakok által való nyilvánításában föltöbb gyakoroljuk, őket szabatos szófüzéshez és kifejezésben való korrektséghez szoktatjuk, szóval nyelvi érzé-

köket hathatósan fejlesztjük, eszmekörüket tágítjuk, érdeklődésüket élénkítjük.

A tárgyi magyarázatok körébe tartozik az előforduló földrajzi és történelmi fogalmak és vonatkozások megértetése is. Ez által a tanulóknak előtt felfoghatóvá tesszük a tárgyat és kidomborítjuk az olvasókönyv előadását. Természetes dolog, hogy a tárgyi magyarázatok közlésében igen-igen finom érzékkel kell megválogatni az anyagot és megjelölni a határt. De másrészt arra is figyelniünk kell, hogy a tárgyi magyarázat hiányos ne legyen. Azért gondolatunként meg kell adni a szükséges értelmi magyarázatot, s mikor egyes fontosabb szakaszok végére jutottunk, azt főbb mozzanataiban közös megbeszélés tárgyává kell tennünk s oly módon összefoglaljunk, befejezésül pedig az egészet összefüggőleg elmondattunk.

Nem szenved kétséget, hogy illetően tárgyi magyarázatok által igen-igen fejlesztjük a tanulók szokásait; új meg új eszmék birtoklásába segítjük őket, s mert rögtön és ismételten meg kell győződünk a kikérdezések által, ha vajjon a tanuló megértette-e a magyarázatot, mint már fentebb is említettük, ez által a tanulók kifejezésben való képességét is gyakoroljuk s fejlesztjük, a szabatos szófüzéshez és kifejezésbeli korrektséghez megszoktatjuk s őket a magok szavaival való előadásban gyakoroljuk.

A költői olvasmány tárgyalása ugyanilyen, mert a magyar nyelvi olvasmány tárgyalásánál a fölvevő, hogy semmi sem adassék fel a tanulóknak, mit kelleg meg nem értettünk vele. Így hát a költői olvasmány is külön tárgyalandó. A költeménynek prózában való elmondására is figyelmet fordítsunk, mert ez egyrésztől a szabad előadásban való hathatós gyakorlás s egyszersmind az írásbeli dolgozatok főtárgya, mit szabatosan ekkor kell megértetni és begyakorolni.

Dortsák Gyula.

A földrajz tanításához.

A földrajznak az elemi iskolában való tanításáról a b.-hunyadi kör következő gyűlésén nekem kell javaslataimat előterjesztem. Hogy javaslataimat alapon és egész terjedelmében megismerjék a kör tagjai, nem elég csupán a gyűlésen való felolvasás. Ezért vagyok bátor az alábbi javaslatokat már most a tanév elején közölni e helyen tisztelt kartársaimmal, hogy így legyen módja mindenkinek tételeimet előre átolvasni s nyugodtan megfontolni. Mennél alaposabb tanulmányozás és megvizsgálás után vesszük tárgyalás alá, annál többet nyer vele az ügy.

javaslatok

a földrajznak rajzoltató-módszerrel való tanítására vonatkozóan, az elemi iskoláknál.

1. Kell-e az elemi iskolában a földrajz tanítása alkalmával a gyermekekkel is rajzoltatni? Javaslat: Az elemi iskolában szükséges és hasznos a gyermekekkel térkép-vázlatokat rajzoltatni a tanító vezetése mellett.

2. Osztatlan népiskolába bevihető-e a rajzoltató módszer? Javaslat: A rajzoltató módszer az osztatlan népiskolában is lehet alkalmazni.

3. Mi a rajzoltató módszer célja? Javaslat: A rajzoltató módszer által a tanulóknak egyes földrajzi tényezők fekvéséről, alakjáról, egymáshoz való viszonyáról alapos ismereteket kell szereznie. Ennélfogva a rajzoltatás által a térvizonyok megértésére kell képesíteni, a térkép jegyeinek felismerésében és leolvasá-

sában kell elősegíteni a tanulót, s az egyes vidékekről vázlatos, egyszerű, de állandóbb természetű képet kell alkotatni.

4. Mit kell lerajzoltatni és milyen jelöléseket alkalmazunk? Javaslat: A leíró földrajz anyagát bontsuk föl a természet által különválasztott területekre, s minden ily területet rajzoltassunk le. Az egyes államok egységes rajza szintén a rajzoltatás tárgyát képezi. Magyarország és az osztrák birodalom térképének lerajzoltatását azonban csak akkor kíséreljük meg, ha azok részleteit már földolgozták a tanulók. Minden ábrán csak azt kell jelölni, a miről már tanultak a gyermekek. Jelölendő: a hegy, hágó, szoros, csücs, bánya, barlang; tenger, tó, folyó, csatorna; helység s ezeken kívül még más különösebb természeti jelenség is. a) A hegység jele egyenes vonal, a magasságot a vonal vastagsággal jelölve. Csak a hegy főiránya tüntetendő ki. b) A folyó kissé kanyargós vonallal rajzolendő, torkolata felé vastagodva. Csak a főirányok tartandók szem előtt. c) Helységet o jeggyel rajzoljuk és mind egyformán, csupán a fővárost lehet nagyobb karikával jelölni. d) A politikai felosztásokból csak az ország határát kell kitüntetni. e) A többi jelölések:)(= hágó; || = szoros; X = csücs; ⚡ = bánya; □ = barlang; — = csatorna.

5. A lerajzolandó anyagot hogyan osztályban az egész tananyagot nem rajzoltatjuk, csupán az újonnan tanítottakat, vagy jobban mondva a „főtárgyat.” A naplók minden tanévben elteendők s ismétlések alkalmával a megelőző évi naplók használandók.

A rajzolás anyaga osztályok szerint:

III. osztályban: 1. Lakóhely és térkép jegyek. 2. Kolozsm. határa, hegyei, folyói. 3. Sebeskörös és balparti vidéke. 4. Szamos vidék. 5. Mezőség. IV. osztályban: 1. Budapest. 2. Nagy-Alföld. 3. Északkeleti Kárpátok. 4. Szamos vidéke. 5. Maros vidéke. 6. Olt vidéke. 7. Sajó-Hernád vidéke. 8. Vág, Garam, Ipoly vidéke. 9. Duna-Dráva közti vidék. 10. Dráva-Száva köze, tengerpart. V. osztályban: 1. Galícia-Bukovina. 2. Szudeták vidéke. 3. Tengerparti. Dalmátia. 4. Osztrák Alpok vidéke. 5. Balkán félsziget. 6. Olaszország. 7. Spanyolország. 8. Alpok vidéke. 9. Németország, Dánia, Belgium. 10. Franciaország. 11. Anglia. 12. Skandinávia. 13. Oroszország. 14. Európa határa, hegyei, folyói. VI. osztályban: 1. Ázsia. 2. Ausztrália. 3. Afrika. 4. Észak-Amerika. 5. Dél-Amerika. 6. A föld alakja; hosszúsági és szélességi körök. 7. A föld, nap, hold helyzete egymáshoz. 8. A nap- és holdfogyatkozás rajza.

6. A rajzoltatás alkalmával mely főbb szabályokhoz alkalmazkodjunk? Javaslat: 1. Igyekezniük arra, hogy a rajz minél egyszerűbb és könnyen elkészíthető legyen, s így sok időt ne igényeljen az ábra elkészítése. 2. A fokozatosság elvét alkalmazzuk az által, hogy a rajzoltatást a következő három eljárás szerint eszközöljük: a) másolás után; b) szóbeli segélylyel; c) önállóan. E fokozatok leírása és alkalmazása a 7. tételnél van meg. 3. A lerajzolandó vidéket előbb ismertessük meg s csak azután rajzoltassuk. A megismertetés a nagy térképen történik az eddigi eljárás szerint, t. i. térkép-olvasatással, szóbeli közléssel. Tehát a rajzolás az ismeretek begyakorlása és ismétlése alkalmával eszközölendő. 4. A rajzolás anyagát, az adatokat a nagy térképről kell leolvasatni; a kész rajzot azal kell összehasonlítani; s arról kijavítani. Általában a rajzolás soha se történjék a nagy térkép nélkül, s minden idetartozó foglalkozás azzal legyen összekapcsolva. 5. A táblára rajzolt ábrák az egész osztály részvétele mellett javítandók, sőt a naplóba rajzoltak is lehetőleg

az osztályban igazítottassanak ki. 6. Az előbb felemlített 3 egymásután fokozatosan következő eljárás alkalmazásánál a másolva rajzolás csak addig alkalmazzuk, míg képessé lesznek a gyermekek a szóbeli segélylyel való rajzolásra, ez utóbbit azonban sokkal hosszabb ideig gyakoroltatjuk, mert a harmadik fokozat, t. i. az önálló rajzolás csak akkor kísérelhető meg, mikor már gyakorlottak a tanulók a rajzolásban. 7. A taneszközök alkalmazásánál irányadó elv: könnyen kezelhetőség, olcsóság. Legjobb e célra fehér írópapírt $\frac{1}{4}$ rétbbe hajtva, naplóvá varrni; két év egy évre elég lesz. A rajzolás kr.-os íronnal történik. 8. Minden ábra az iskolában rajzolendő le, a tanító felügyelete mellett.

7. Miképpen történjék a rajzoltatás? Javaslat: Vezérkönyvül, s a hol használnak tankönyvet, ott tankönyv gyanánt is a „Bács-, Boga-, Szentgyörgyi“-féle „Kolozsmegye földrajza“ és a „Boga-, Szentgyörgyi“-féle „Elemi isk. földrajz a IV. és V. oszt. számára“ veendő be.

E tankönyv alapján megkészíti a tanító a tárgy tanmenetét egész évre, de úgy, hogy 3—4 órával kevesebb időre ossza be, mintha szóbelileg tanítaná csupán a földrajzot. E 3—4 óra kiegyenlíti azon hátramaradást, mit a tanév elején a rajzoltatás okoz.

A tárgyat megismerteti a tanító az említett tankönyv szerint, az ott elmondott módszeres utasításhoz alkalmazkodva. Mikor egy egységes területet így eltanultak, azután az ismeretek begyakorlása alkalmával azt le is rajzolják. Először 2—3 ábrát külön órán rajzoltatunk le, később azonban a rendes tanóra végén mindjárt az ismertetés után $\frac{1}{4}$ óra alatt el lehet végeztetni. A rajzolás anyaga, illetve az ábrák címei és beosztása az 5. tételnél közölve vannak.

A rajzoltatás módszerének három fokozata így hajtandó végre: I. Másolás után való rajzolás. 1. A már megismertetett vidék ábráját a tanító fölrajzolja a nagy táblára, a gyermekek figyelemmel kísérik. 2. Az előrajzolt ábrát lemásoltatjuk azonnal a nagy táblára a gyermekekkel. 3. Az előrajzolt ábrát berajzolják írónnal a tanulók a naplóba. II. Szóbeli segítséggel való rajzolás. 1. A megismertetett tananyagot a tanító lerajzoltatja egy tanulóval a nagy táblára úgy, hogy kérdészetéssel, térképolvasatással, utasítással segíti a tanítványt. Az osztály többi növendéke oda figyel, s közösen javítanak. 2. Az előbbi módon lerajzolt ábrát emlékeztetből is megkísérti a tanító fölrajzoltatni, de úgy, hogy nem segíti a gyermeket munkájában; ez alatt a több tanuló is ugyanazon ábrát a naplóba rajzolja be. III. Önálló rajzolás. 1. A megismert vidéket egy tanuló önerején fölrajzolja a nagy táblára a nagy térképről, a tanító ellenőrzi, s ha szükséges javítja. 2. Ugyanakkor a többi tanuló naplóba rajzolja ugyanazon ábrát.

Ezen eljárások szerint az egyes osztályokban a következő felosztással rajzoltatunk: Másolás után való rajzolással: III. osztályban 4 ábrát. IV. osztályban 4 ábrát. V. osztályban 5 ábrát. VI. osztályban 4 ábrát. (1. 6 7. és 8-dik ábrákat). Szóbeli segítséggel való rajzolással: III. osztályban 2 ábrát. IV. osztályban 4 ábrát. V. osztályban 6 ábrát. VI. osztályban 4 ábrát. Önálló rajzolással: IV. osztályban 2 ábrát. V. osztályban 3 ábrát.

Kovács Dániel.

PAEDAGOGIAI ESETEK.

9. A magántanítás előnye. Egy magántanulóknak szüleit egy alkalommal meglátogatván, felhasználtam e látogatást arra is, hogy kis növendékünk lelkivilágával

megismerkedjem. A leányka, szüleinek egyetlen gyermeke lévén, szerető gondnal vezették nevelését, távoltartva őt mindentől, mi lelkének tisztaságát, szívének ártatlanságát megzavarná, ez okból nem is járatták nyilvános iskolába, hanem nevelő kezékre bízta, engem pedig felkértek arra, hogy ellenőrizsem a nevelőnő működését.

Egy séta alkalmával magunkra maradván, elbeszélgettünk mindenről, mi egy tíz éves jól nevelt kis leány látkörét képezheti; elmondtuk az épen folyamatban levő szüret örömeit, eltárgyaltuk tanulmányai fogalmán szerzett ismereteit s végül rákerült a sor kis házi állataira s játékaira is, melyekről sok szeretettel beszélt nekem egyes semmitmondó, de az ő szemei előtt világforgató történeteket. A társalgás alatt megnyilatkozott előttem egész ártatlan, minden tettetés, minden hivalgástól ment lelkivilága, olyan, milyent egy a városban nevelt, s nyilvános oktatásban részesülő gyermekeknél rég hiába keresnénk. Egy nyilatkozata különösen mélyen megindított; szinte irigység fogott el, miért nem lehet az én lelkem is még ily boldog tudatlanságban, miért kell az életnek a gyermeki ártatlan gondolkodás himporát letörnie, holott épen ezen naivitás, mondhatni tudatlanság kora a legboldogabb az emberi életben; bizonyára azért mondta Urunk a szentírás szavai szerint: boldogok a tudatlanok, mert övék a menyeknek országa! A beszélgetésnek tartalma, mely reám ily mély benyomást tett, következő volt.

Kis növendékem játékaival szólna, elpanaszkodott hogy tavaly karácsonykor kapott szép bábuja, látogatásban volt kis rokonai pajkossága miatt, már eltört, nem játszhatik többé vele, pedig milyen nagyon kedves játékszere volt ez neki, mennyi jó órát töltött a kedves baba társaságában. „Meg kell kérni az édes anyát, mondám, hogy szorgalma és jó magaviselete jutalmául vegyen egy ahhoz hasonlót, s újra lesz kedves játszótársad.“ „De ez nem lehetne többé oly kedves, mint amaz, feléle lloaka, mert ezt csak a boltban kellene venni, míg amaz az égbe való volt, mert azt maga a Jézuska hozta nekem karácsonykor.“ „Akkor hát csak jónak és szorgalmasnak kell lenned, majd a jó Jézuska el fogja találni kívánságodat s a közelgő karácsonkor az eltöröttnél is szebb babut fog hozni jutalmul, mert oly nagyon szeretted.“ Erre egész elszomorodva monda el aggodalmát, hogy vajjon az a jó Jézuska fogja-e tudni hol van ő mostan, mert a múlt karácsonyt Budapesten töltötték, de azóta elköltöztek a messze vidékre, s a Jézuska talán nem is jár ily messze földre, nem fog gondolni ő reá sem s így elmarad karácsonyi öröme, mely pedig mindig oly boldoggá tette őt. S mintegy magával beszélgetve elmondá, mily szép helye volna jelen lakásunkon a karácsonyfának, a szép nagy szalonban elférne még a tavasznál is nagyobb fa, s mily boldog volna ő is, talán megismerkedhetnék a szeretett kis Jézuskával, mert, nygmond, ily nagy ut után nem mehetne mindjárt vissza, táradt lenne nagyon, ki kellene magát pihennie, hogy nagy utját folytathassa, addig pedig majd ő elbeszélgetne vele. Ezen szavaira én csak azt feleltem, hogy ne féljen, a jó Isten mindenütt jelen lévő, mindent lát, tudja tehát azt is, hogy a jó kis Ilonka hol lakik s elküldi majd az ő angyalkáját hozzá is, hogy neki örömet szerezzen. S hogy még jobban megnyugtassam, hát azt is mondtam neki, hogy a téli időben a szent ünnepek előtt sokszor láthatni a jó karácsonyi angyalt, a mint meglepetéseket vásárol kedvezzei számára, én is látom sokszor e foglalkozása közben, ezért megígértem neki, hogy alkalmilag megmondom, ne feledkezétek meg a távolra költözött de azért most is jó magaviseletű leánykáról. „Csak azt

nem tudom felfogni, okoskodott tovább a kis ártatlan, miért van, hogy a nagyok látják a gyermekek legkedvesebb barátját, a gyermekek előtt pedig nem jelenik meg soha, mikor pedig ők oly nagyon szeretnék szemtől szembe látni azt, ki nekik annyi örömet okoz ajándékaival.“

Mélyen megilletődve a gyermeki ártatlanság eme nyilvánulása fölött, elgondoltam, hogy bizonyos tekintetben mily nagy előnye van a tervszerű, öntudatos magánnevelésnek a nyilvános nevelés felett. Kellő tapintatos eljárással megtarthatjuk a gyermeki lelket hosszú időn át oly tisztán, amint az a teremtő kezéből kikerült, míg ellenben a nyilvános nevelés alkalmazása mellett a nevelő legapróbb részletekre kiterjedő figyelme dacára is az egyedek sokfélesége miatt lehetetlen meggátolnunk, hogy egyik másik rossz családi nevelésben részesült, korán érett gyermek fel ne világosítsa a másikat, vagy tiszta gondolatvilágát be ne szennyezze egy-egy meggondolatlan szó, vagy megjegyzés által. S ha azután látva a veszélyt a szülők nem nyújthatnak segédkezet az iskolának, s nem végzik otthon azt, a mit az iskola nem végezhetett, úgy aztán a nyilvános iskoláztatás nagy horderejű előnyei nem elegendők a gyermeki jellem kiképzésére. Mint a nyilvános iskolaügy egyik munkása, nagyon jól tudom, hogy egyéb elvitáztatlan jó oldalai mellett a nyilvános iskolának sokszor az a feladat is jut, hogy az elhanyagolt, vagy ferdeirányú házi nevelés mulasztásait avagy helytelenségeit pótolja, ami ha sikerül, úgy az iskola egyik legszentebb kötelességét végezte s hatalmasan bebizonyította elsőbbségét a magántanítás fölött; tény azonban az is, hogy sok tekintetben épen a nyilvános iskoláztatás miatt hiába keresünk a mai világban igazi gyermeki gondolkodást. 10—11 évvel a mai kor gyermeke nem gyermek többé, nagyon ritkán akadunk manapság oly 10 éves leányra, kinek legfőbb vágyát képezi kis Jézuskával személyesen megismerkednie. Pedig tapasztalásból mondhatom, mert magam is úgy nevelkedtem, hogy ha a gyermek hosszú időn át megtarthatja gyermetezségét, ártatlanságát, a szülői által szívébe plántált hitet a jóban, nemesben; ha sikerül elvonatnia a rossz befolyásoktól, az oly gyermekekből később sokkal nemesebb gondolkodású, Isten jósaiban bizó ember lesz, a kire ismét az Ur szavait lehet alkalmazni: „boldogok a tiszta szívűek, mert ők az Istent meglátják.“

Nemessányi Adél.

EGYESÜLETI ÉLET.

A kolozsmegyei tanítótestület ez évi közgyűlését f. évi október 29., 30. és 31. napjain tartotta meg.

Október 29-én este 1/2 7 órakor a városi polgári fiúiskola helyiségében előértekezlet volt, melyen Nagy Kálmán h. elnök vezetése mellett megállapították a közgyűlés tárgysorozata. A tárgysorozatból levétetett az új alapszabályhoz alkalmazott ügyrend tárgyalása, mivel azt még a vidéki körök nem tárgyalták, illetve azt nem tanulmányozhatták.

Október 30-án d. e. 9 órakor a közgyűlés vette kezdetét a városház nagytermében. A közgyűlés megnyitása előtt a tanítóképezde dalköre énekelte el Kólcsey „Hymnusz“-ának két szakát Boér G. tanítóképezdei zenetanár szakértő vezetése alatt. A szabatosan és szépen előadott éneket megtapsolták.

A közgyűlés tagjait Nagy Kálmán h. elnök üdvözölte. Tartalmas megnyitójának egy részét lapunk múlt számában közöltük. Beszédét megéljenzeték.

Ezután Elek Gyula titkár olvasta fel jelentését a tanítótestület ez évi működéséről, melyet lapunkban szó szerint nyilvánosságra hozunk.

A gondosan egybeállított jelentés után a közgyűlés Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő indítványára, a titkárnak, valamint a tisztviselői karnak és e lapok szerkesztőjének, odaadó és buzgó fáradozásaiért jegyzőkönyvi köszönetet és elismerést szavazott.

Ezután bizottságok küldettek ki a tanszertár, könyv- és irattár, az egyesületi pénztár s az ott kezelt alapok, továbbá a „Család és Iskola“ pénztárának megvizsgálására, a nyilvános tanítások meghallgatására és a tisztújítási szavazatok beszedésére.

A közgyűlés ezután egy kellemes meglepetésben részesült. Kozma F. kir. tanf. bejelentette, hogy De Gerando Antónina, a kolozsvári felsőbb leányiskola igazgatója, hozzá 5 drb. aranyat küldött a tanítótestület részére oly czélból, hogy azzal pályázatot hirdessen egy oly munka megírására, mely módokat ajánljon és eszközöket mutasson fel arra nézve, hogy miként oltandó be már az iskolákban a gyermekek lelkébe a pálinkaivás és iszákosság iránti ellenszenv? A közgyűlés jegyzőkönyvében köszönte meg a nemes adományt, s a jelenvolt adakozót megéljenzte. A pályázat kiírását a választmányra bízta a közgyűlés.

Ezután következett dr. Szász Béla mély tanulmány-nyal írt, eszmékben gazdag szép felolvasása „A szülők a tanítókhoz“ czímmel. A felolvasást lapunkban hozni fogjuk. A közgyűlés a felolvasás tartásáért dr. Szász Bélának jegyzőkönyvében mondott köszönetet s lelkesen megéljenzte.

A tisztviselőkre vonatkozó szavazatok beadása után, a közgyűlés e napi tárgysorozata kimerítettett. D. u. egy óraker társas ebédre gyűltek a közgyűlés tagjai közül a Stadlerkertbe mintegy 60-an. Felköszöntőkben nem volt hiány.

Október 31-én d. e. 1/2 10 óraker kezdődött a másnapi gyűlés, melyet a tanítóképezde dalköre nyitott meg a „Szózat“-tal.

Az október 30-iki gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése után a tisztviselői kar lemondása következett. A szavazatszedő bizottság jelentése alapján az új tisztviselői kar így alakult meg: Elnök: Nagy K.; alelnök: Deák József; titkár: Elek Gy.; jegyzők: Iszlai M. és Hollitzer N.; egyesületi pénztárnok: Bányai Árpád; a „Család és Iskola“ pénztárnoka: Sólom János; ellenőr: Propper F.; könyvtárnok: Dézsi L.; tanszertárnok: Gazi József. Választmányi tagok, az alapítók közül: Benedek Á., Parádi K., Stöger B., dr. Szász B. és Tóth T.; a rendes tagok közül: Benedek J., Benedek S., Binder L., Boga K., Balázs J., Bőjthe L., Bartholomaeides Á., De Gerando A., dr. Ferenczi Z., Pausinger S., Ilkovies S., Kozma F., dr. Koch F., Kovács J., dr. Lázár Gy., Lázárné-Kasztner Janka, Molnár J., Paal F., Schwarczel Á. és Váradi A. Ezekon kívül tagja még a válnak az alapszabályok értelmében e lap szerkesztője: Fazakas József.

A bizottságok jelentéseit a közgyűlés tudomásul vette. A Dézsi László és Hollitzer N. nyilvános tanításai teljesen sikerülteknek nyilvánítottak.

Ezután a közgyűlés tárgysorozatának egyik legérdeke- sebb és legtanulságosabb pontja következett: a siketnémák oktatásának bemutatása. Olgvai János, a kolozsvári siket- néma intézet tanára öt siketnéma tanulóval bemutatta tani- tása módszerét. A tanulók hangokat mondtak ki, azokat leírták. Feleltek értelmes mondatokban a hozzájuk intézett kérdésekre. A fali táblára felírt olvasmányt elolvasták. A hallgatóság élénk éljenzéssel és tapssal köszönte meg Ol- gyvai tanár lekötelező szivességét, melylyel lehetővé tette, hogy a tanítótestület tagjai megismerhessék a siketnémák oktatásának elemi részeit. A közgyűlés köszönetét jegyző- könyvében fejezte ki.

Koleszár Lajos, Benedek János és Fekete Antal vidéki tagok kérdéseket intéztek a választmányhoz az Eötvös-alapra,

segély-alapra, jövő évi költségvetésre s a tanszertárra nézve. Az elnök mindenik kérdésre megadta a szükséges felvilágosi- tásokat.

Az indítványok során Koleszár Lajos azon indit- ványt tette, hogy kerestessék meg a vallás- és közokt. mi- niszter, hogy az 1868. évi XXXVIII. t. cz. által biztosított tanítógyűlési úti- és napiköltségek, melyek pénzügyi okok miatt néh. Trefort miniszter által rendeleti úton elvonattak; mivel a pénzügyi helyzet javult, ismét megadassanak, illetve a visszavonó rendelet hatályon kívül helyeztessék. A köz- gyűlés az indítványt elfogadta s elintézésével a választmányt bízta meg. Ezután elnök köszönetet mondott a városi ható- ságnak és a polgári iskolai igazgatóságnak a helyiségek át- engedéseért, valamint a működő tagoknak, a közgyűlést né- hány szóval bezárta.

Titkári jelentés

a kolozs megyei tankerületi tanítótestület 1888—9-ik egyesületi évi működéséről.

(Folytatás.)

A központi kör

Első rendes gyűlését 1889. márczius 30-án tartotta meg az állami tanítóképezde helyiségében. A gyűlést meg- előzőleg 8—9 óráig Lindner Augusta tanítónő a luth. el iskola IV., V., VI. osztályaiban nyilvános tanítást tartott a közönséges törtekről, mely tanítás teljesen sikerültnek jelen- tetett be a gyűlésen. A gyűlést 1/2 10 óraker dr. Lázár Gyula köri elnök rövid, tartalmas beszéddel megnyitva, a központi választmánytól érkezett átiratok intéztettek el. Majd a tisztújítás ejtetett meg a következőleg. Elnök: dr. Lá- zár Gyula; jegyző: Váradi Albert; pénztárnok: Dézsi László.

Ezek után következett dr. Felméri Lajos egyetemi tanár felolvasása, mi a gyűlésnek legtanulságosabb részét ké- pezte. Felolvasó egy készülöben levő neveléstani munkájából mutatott be egy részletet, mely a játék, torna és atletika természetéről s egymáshoz való viszonyáról szól. Összehasonlítja a testi erő fejlesztésének e három tényezőjét eredetökre, czél- jokra, eszközeikre s módszereikre nézve. A kiválóan érdekes felolvasásért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott a gyűlés.

A kör második rendes gyűlése 1889. május 25-én lett megtartva ugyancsak a tanítóképezde helyiségében. Ez alkalommal nyilvános tanítást Kovács János tartott a li- delvei ref. iskola II., III. osztályaiban a számtanból, mi sike- rültnek mondatott. Az elnöki megnyitó után Binder Laura tagtárs tartotta meg felolvasását ily czímen: „A növény- világ és költészet.“ A gyűlés a nagy gonddal írott ta- nulságos felolvasást élénk figyelemmel és tetszéssel hallgatta végig, mely értekezés a felsőbb leányiskola múlt tanévi érte- sítőjében ki is adatott.

Majd Propper Ferencz tagtárs „Az írás tanításáról általánosságban“ című érdekes felolvasását, a tárgysorozat utolsó pontját, hallgatta meg a gyűlés.

A központi kör működését kiegészítő két szakbizottság munkásságát a következőkben adhatjuk.

A nevelésügyi bizottság.

Alakuló gyűlése 1888. november 6-án volt, a mikor elnöknek Paal Ferencz tanítóképezdei igazgató, jegyzőnek Keul Sarolta nőképezdei tanítónő választottak meg. Tartott összesen 10 gyűlést az aláíratkozott 33 biz. tag élénk érdeklődése mellett. Ezen gyűléseken az előre megállapított munka- program szerint nevelés- és módszertani kérdések lettek tárgyalva a következő sorrendben:

1. Számtantanítás az I. korosztályban. Előadó volt Benedek Samu.

2. A későn jövő gyermekek büntetése. Előadó volt Paal F.

3. A közvizsgálati írások- és rajzolásokról. Előadó volt Elek Gyula. Lásd a „Cs. és I.” ez évf. 1. számát.

4. A több tanítóval bíró népiskolában a tanulók maradvány, vagy az osztálylial feljebb haladó rendszere. Előadó volt Solyom János. Lásd a „Család és Isk.” ez évf. 2. számát.

5. A pénz-szerző gyermek-színházak és koncertek. Előadó volt Paal Ferencz. L. a „Család és Isk.” ez évf. 4. számát.

6. Szükséges-e a szemléltetés a felsőbb osztályokban a számtani műveletek tanításánál, s ha igen, milyenek legyenek azok? Előadó volt Schwarczel Adél. L. a „Cs. és I.” ez évf. 6. számát.

7. Kell-e a III-ik osztályban a földrajz tanításánál a gyermeknek kézi könyvet adni, vagy nem? Előadó volt Nagy Kálmán. L. a „Cs. és I.” ez évf. 6. számát.

8. A gyermekek írásainak és fogalmazásainak javításáról. Előadó volt Binder Laura. L. a „Cs. és I.” ez évf. 7. számát.

9. A hazai földrajz tanításához szükséges szemléltetési eszközökről. Előadó volt Binder Laura. L. a „Cs. és I.” ez évf. 8. számát.

10. A közvizsgálati jutalmazásokról. Előadó volt Solyom János. L. a „Cs. és I.” ez évf. 10. számát.

11. Az iskolamulasztás okairól. Előadó volt Balázs József. L. a „Cs. és I.” ez évf. 12. számát.

A felsorolt tételekről úgy az illető előadó nézeteit, valamint a bizottság megállapodását, mivel a „Család és Isk.”-nak a már jelölt számaiban megtaláljuk; időkimélesség tekintetéből mellőztem azoknak e helyen való részletezését.

A nevelésügyi bizottság befejező ülése 1889. április 16-án volt.

(Folyt. köv.)

Elek Gyula.

I R O D A L O M.

Kereskedelmi számtan a középfoku kereskedelmi iskolák I. osztálya számára, írta dr. Veress Vilmos.

Szerző előszavában említi, hogy őt ezen könyv megírására egy, a kor igényeinek megfelelő tankönyv hiánya indította. Ugyanis a kereskedelmi szakoktatás újabb időben nagyot haladt, mert nemcsak szakiskolák állítottak fel nagyobb számmal, de a tanterv is bővült. A szakirodalom azonban a fejlődéssel nem tartott lépést, mert egyes szaktárgyaknak megfelelő tankönyvek mai napig sem jelentek meg, így a kereskedelmi számtan tankönyv sem. Helyesen jegyzi meg, hogy a kereskedelmi számtan tanításánál, egy, a czélnek megfelelő tankönyv hiánya igen érezhető, mert a számtant ezen a fokon tankönyv nélkül már nem lehet tanítani. Szerző tehát nemcsak kartársainak tett igen nagy szolgálatot a könyv megírásával, de az általános tanügyi irodalomnak is, annál inkább, mivel könyvében a legújabb miniszteri tantervben kijelölt anyagot, teljesen és kimerítően tárgyalja.

A könyv a miniszteri tanterv egyes pontjainak megfelelőleg, melyeket az előszóban idéz és melyek az 1884-ben kiadott törvénykönyvben foglalt tantervvel azonosak, követendő fejezetekre oszlik: I. Utmutatás a számjegyek írására és az alapműveletek gyors és pontos végrehajtására. II. Műveletek megnevezett számokkal. III. Hármasszabály. IV. Lányszabály. V. Arányos osztás. VI. Vegyítési szabály. VII. Százados és ezredrész-számítás. VIII. Kamatszámítás. IX. Váltók számításai. X. Értékpapirokról. XI. Áruszámítás.

Az első fejezet lényeges részét teszi a négy alapművelet egész számokkal, tizedes és közőnséges törtekkel. Minden műveletnél felvesz szóbeli és írásbeli részt és igen gazdag példatárt; a példákat igen helyes fokozatban, könnyebbről nehezebbre átmenve állította össze. Ezután felvesz kombinált feladatokat, t. i. olyanokat, melyek megfejtése két művelettel

történik s itt, valamint az egyszerű műveleteknél is, szám talan ügyesebhnél ügyesebb fogást mutat be, melyek a megoldás gyorsaságát elősegítik, miáltal a különben száraz anyag érdekessé válik. Itt tárgyalja még a számok oszthatóságát is.

A II. fejezetben először az összes európai államok pénz- és értékegységeinek részletes kimutatását találjuk. Ezek után a váltás (resolválás) és összevonás (redukálás) ismertetését; a példákhoz a fent említett pénz- és mértéknemek szolgáltatnak igen változatos anyagot, s ez által azok begyakorlása eszközöltetik; e czélből még egyszer felvételik a négy alapművelet is.

A III. fejezet anyagát, miként fent említettem, a hármasszabály, a IV-ikét a lányszabály, az V-ikét az arányos osztás s ebből kifolyólag a társaság szabály képezik. A kiindulás mindenütt egyszerű, írás nélkül megfejthető példák-ból történik, az átmenet nehezebb feladatokra fokozatos; az írásbeli megfejtés módjának levezetése világos. Minden fejezet ügyesen összeállított példatárral végződik.

A VII. fejezet a század- és ezredrész-számítást tárgyalja. Először egy bevezetésben egyszerű, világos irálylial a szükséges meghatározásokat találjuk; ugyanis mit értünk: procent, v. perzent, sconto, disconto, provisio, courtage, brutto, tara, netto, stb. alatt; azután a perzent, később perzentláb kiszámításának szóbeli és írásbeli módját tárgyalja szerző. Ezt követi az összeg kiszámítása, minden rész változatos példatárral; a példák a tantervben kifejezett követelésnek megfelelőleg úgy vannak összeállítva, hogy azok megfejtése közben a tanuló jártasságot szerez a kereskedelmi életben és áruüzletben előforduló esetek megoldásában; végre annak fejtegetése, mit kell érteni a 100-ra és 100-ban történő percentszámítás alatt.

A VIII. fejezet az egyszerű kamatszámításról szól. Ez a rész van legterjedelmesebben feldolgozva; ezt szerző indokolja is azzal az állításával, hogy ezt tartja gyakorlati szempontból legfontosabbnak, mely indok teljesen elfogadható. Már a tantervben is említettik, miszerint a kamatszámítást különféle műfogásokkal kell tanítani; ezért tárgyalja szerző a napokra szóló kamat kiszámításánál külön, miképen kell a 6% -os, 5% -os, $4\frac{1}{2}\%$ -os s így tovább kamatot kiszámítani; továbbá a kamatszámítást nagyobbított tőkével (100-ra) és végre a kamatszámítást kisebbitett tőkével vagyis 100-ban. Szükséges példákban itt sincsen hiány.

A IX., X. és XI. fejezet a váltók leszámítolásáról, értékpapírszámításról és áruszámításról beszél. Mind a három fejezetben először az ismeretlen fogalmak meghatározását adja, egyszerű, könnyen érthető irálylial; azután néhány kidolgozott példán a szabályt levezeti, s végre példákat sorol fel.

E szerint a tantervben kijelölt anyag egy pont kivételével fel van dolgozva. Ez a pont az „Ércpénzről való számításról” szól, melyre vonatkozólag szerző előszavában ezeket mondja: „A tanterv követelte ércpénzről szóló számítások-at nem tárgyalhattam, mert köztudomásu, hogy az a szakértők előtt ismeretlen valami.” Ezt az indokolást nem értem, nem tudom, kiket gondol szerző a szakértők alatt, talán a szaktanárokat? De akkor miért feltenni róluk, hogy ezt a részt nem ismerik, holott kötelességük a tanítandó anyagot magukévá tenni?

Az elmondottak után véleményem szerint e könyv a legjobb tankönyvek közé sorolható, mert nemcsak a tanárnak nyújt becses vezérfonalat a tanítás menetében, s arra nézve, milyen terjedelemben kell az anyagot feldolgozni, de a tanulónak is jó szolgálatot tesz gazdag és ügyesen összeállított példatárával, alkalmat nyújtván neki arra, hogy magát a számolásban gyakorolhassa, megfejtván a tanár által kijelölt példánál szükség esetében többet is.

Bartholomaeides Adél.

V E G Y E S E K

— A hátralékos előfizetési díjak beküldését tisztelettel kérjük.

— Pályázat. *) A kolozsmegyei tanítótestület De Gerando Antónina kolozsvári felsőbb l. isk. igazgató adománya folytán 5 darab arany pályadíjat tűz ki, az adományozó által meghatározott következő tételle: „Mik lennének a leggyakorlatibb módok és eszközök arra nézve, hogy a gyermekek már az elemi iskolában elriasztassanak a pálinka-ívástól?” A munkát idegen kézzel leírva, a szerző nevét magába foglaló zárt jelű levélke mellett 1890. szeptember 1-ig kell beadni Kolozsvárt, Elek Gyula tanítótestületi titkárhoz (Nagy-utca 47. sz.) A kolozsm. tanítótestület tagjain kívül pályázhatnak más tanítótestületek tagjai is. A pályanyertes mű a kolozsmegyei tanítótestület tulajdona lesz. A pályázat eredménye annak idején a kolozsm. tanítótestület szakközlönyében, a „Család és Iskola”-ban lesz közölve A kolozsm. tanítótestület központi választmányának, Kolozsvárt, 1889. nov. 9-én tartott üléséből. Nagy Káimán, elnök. Elek Gyula, titkár.

— Tanfelügyelők irodai munkája. A vall. és közokt. miniszter f. év októb. hó 19-én 411 elnöki szám alatt elrendelte a következőket: 1. A tanf. ezután csak félevenként tegyen jelentést a közg. biz.-nak s ennek másolatát terjessze fel a miniszterhez. 2. Az iskolai I-ső fokú isk. hatóságok és tanítók a miniszteri körrendeleteket és törvényeket a „Néptanítók Lapja”-ból tartoznak tudomásul venni. 3. A min. által adományozott tanszerek és tankönyvek ezentúl közvetlenül az isk. gondnoksága vagy iskolaszéke elnökéhez küldessenek. 4. Magán felek kérvényei nem a kir. tanf. útján, hanem közvetlenül, vagy más hatóság útján fognak elintéztetni. 5. Az iskoláktól vagy isk. hatóságoktól a min.-hez intézett felterjesztéseket a tanf. csak láttatja, siktatója számával lássa el. 6. A gyakran ismétlődő ügyek elintézését a tanf. minta-lapok használatával könnyítsék. 7. A min. végérvényes határozatai ellen újabb felfolyamodás hivatalból fel nem terjeszthető. 8. A felsőbb leány iskolákba, valamint a polg. fiú- és l. isk.-ba és közép keresk. iskolákba felvételre az utólagosan jelentkező tanulóknak az engedélyt a tanf. adja meg. 9. A felsőbb l. iskolákban két tantárgyból elégtelen osztályzatot kapott tanulóknak engedélyt a javító vizsgálatra ezután a tanf. ad. 10. A hatóságuk alá tartozó tanulóknak igazolt testi hibák miatt a rajz, ének, szépírás, testgyakorlás és női kézimunka tanulása alóli felmentést a tanf. adja meg. 11. Az áll. tanító- és tanítónőképezdékekben az írásbeli vizsgálatra javasolt tételek közül a kidolgozandót a tanf. választja ki s küldi zárt levélben az igazgatóhoz. 12. A tanképesítő vizsgálati oklevelek min. jóváhagyás nélkül adatnak ki. 13. A tanító- és tanítónőképezdéket illetőleg a kir. tanfelügyelők az ösztöndíjasok nyilvántartásával járó teendők alól felmentetnek. Ezek után szoros kötelességévé teszi a min. a tanfelügyelőknek, hogy az iskolákat mennél gyakrabban látogassák s e működésükről vezetett jegyzéket félevenként terjesszék fel a miniszterhez.

— Skarlát-járvány. Bánffy-Hunyadon a gyermekek körében járványszerűen fellépett skarlát betegség miatt, az ottani állami iskolák bezárattak.

— Miniszteri rendelet. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. é. okt. 28-án 31.800 sz. a a kir. tanfelügyelőket felhívta, hogy tegyenek sürgős jelentést a felől, hogy mikor és mely román tannyelvű tanítóképezdékből kerültek ki magyarul nem tudó tanítók és kik azok?

— Köszönet. Albert Károly, helybeli torna-tanár a kolozsvári áll. tanítóképezde önképzőkörének 2 frtot szíves-

*) Tisztelettel kérjük a lapok t. szerkesztőit e pályázat közzétételére.

kedett ajándékozni pályadíjjal e tételre: „A testgyakorlat az elemi népiskolában”. Fogadja a kegyes adakozó e becses figyelméért az önképzőkör hálás köszönetét. Kolozsvárt, 1889. nov. 9. Az elnökség.

— Meghívás. A kolozsmegyei tanító-testület „Gyalu-Nádasmenti köre” f. tanévi I-ső rendes gyűlését f. hó 27-én délelőtt 9 órától kezdődőleg tartja Szent-Lászlón az állami iskola helyiségében a következő tárgysorozattal: 1. 9—10 óráig nyilvános tanítást tart Egyed Gizella szent-lászlói tanítónő a IV-ik osztályban a földrajzból. 2. 10 órakor a gyűlés megnyitása B. A múlt gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 4. Tisztviselők (elnök, jegyző és pénztárnok) választása. 5. Jelentés a nyilvános tanításról. 6. Felolvas Kabos Emma szucsáki áll. isk. r. tanítónő. 7. „A példa mint nevelési eszköz” cz. tételtől felolvas Botos Imre szent-lászlói állami isk. tanító. 8. Átiratok tárgyalása. 9. Indítványok tárgyalása. 10. A jövő gyűlés helyének, idejének és tárgysorozatának megállapítása E gyűlésre a kör tagjait s a tanügy iránt érdeklődőket tisztelettel meghívják. Gyaluban, 1889. november 9-én. Bocz István, köri elnök. Póczi Gyula, köri jegyző.

— Népművelési szükséglet. E czímen a vall. és közokt. min. 1890-re 1 millió 577.000 frtot irányzott elő, tehát 40.000 frttal többet, mint 1889-re. Indokolásában a min. így szól: „Régóta oly általánosnak ismertetik el annak kívánatos volta, hogy népművelésünk fejlesztése érdekében az állam anyagi támogatás által is az eddiginél többet tehessen. Miszerint csak sajnálhatom, hogy pénzügyi viszonyainkra való tekintettel e rovat javadalmát még magasabb összegre nem emelhettem”.

— A maros-tordamegyei tanítótestület. Özv. b. Bánffy Jánosné sz. br. Wesselényi Józsefa és br. Bánffy Zoltán főispán a br. Bánffy János és Endre alapítványból e tanítótestületnek alapítókéje gyarapítására 200 frtot adományoztak. E tanítótestületnek alapítókéje meghaladja az 1000 frtot nem számítva ide a 300 frton felüli segélyalapot és a kün levél hátralékokat.

— Latin a tanítóképezdében. Az erdélyi szárs tanítók f. é. augusztus havában Berethalmán tartott gyűlésükön hosszas vitatkozás után határozatba vették, hogy miután a képezdében a magyar nyelvvel egy második élő nyelv tanítása van felvéve, ezután ott nem kell tanítani a latin nyelvet.

— Orosz nyelvterjesztés. Rigában a városi iskolaszék vonakodott bevinni az iskolába az orosz nyelvet, mint tannyelvet. Erre a felsőbb iskolai hatóság elrendelte, hogy ezután a városi iskoláknál az iskolaszék meghallgatása nélkül fogják alkalmazni az olyan tanítókat, a kik oroszul tanítani tudnak.

— Angol és német tanító. Sidney Whitmann azt mondja, hogy az angol tanítók minden figyelmüket a pénzszerzésre fordítják, míg a német tanító szívvel-lelékkel hivatásának él.

— Porosz néptanítók. Berlin példáján több porosz városban kezdenek egyetemet végzett tanítókat alkalmazni a népiskolák mellett. Posenben van tudor néptanító is. Königsberg, Schneidemühl, Bromberg követték a főváros példáját.

— Olasz tanítóképezdek. Olaszországban az elemi iskolák főfelügyelője panaszkodik, hogy az ifjak a tanítóképezdékből, mintán végeznek, a vasutakhoz, postahivatalokhoz s kereskedelmi ügynökségekhez mennek.

TARTALOM: Tanulások. Fazakas József. — Az olvasmány tárgyalásról. (Vége) Dortsák Gyula. — A földrajz tanításához. Kovács Dániel. — Paedagogiai esetek: A magántanítás előnye. Nemessányi Adél. — Egyesületi élet: A kolozsmegyei tanítótestület közgyűlése. — Titkári jelentés a kolozsmegyei tanítótestület 1888—9. évi működéséről. (Folyt. köv.) Elek Gyula. — Irodalom: Keresk. számtan dr. Veress Vilmostól, ismerteti Bartholomaeus Adél. — Vegye sek.